

K sedemdesiatinám akademika Ladislava Szántóa

30. apríla 1964 dožíva sa sedemdesiatych narodenín jeden z prvých marxistických filozofov v Československu akademik Ladislav Szántó. Dosiahnutie takéhto významného dáta v živote človeka, najmä ak sa ho dožije v dobrom zdraví a tvorivej duševnej kondícii, je už samo osebe dôvodom na úprimné gratulácie a zdravice jubilantovi. Osobitne srdečné musia však byť jubilejné pozdravy, ak ide o osobnosť takého významu v ideologickom živote a takej obluby v kruhu spolupracovníkov, ako je Ladislav Szántó.

Naša kultúrna verejnosť, no predovšetkým front filozofických pracovníkov si vysoko cení jeho priekopnícku činnosť na poli propagovania, aplikovania a rozvíjania teórie marxizmu v našej vlasti. Aj keď svoju životnú dráhu nezačal L. Szántó ako profesionálny filozof a ani sa na ňu nepripravoval bežným akademickým spôsobom, je jeho celoživotné dielo čo najužšie späté s filozofiou. Ba možno povedať, že napriek rôznosti záujmov, ktorými je Szántó známy, a rozličným pracovným funkciám, ktoré v živote vykonával, je to práve filozofia, kde sa najplnšie realizujú jeho tvorivé sily.

K filozofii sa dá dospieť mnohokrakými cestami. Niektorí filozofi k nej došli priamo cez čistú filozofiu, iní prostredníctvom prírodných vied, histórie, ekonómie alebo i politiky. Ladislav Szántó uzavrel bojové spojenectvo s filozofiou v pohnutej politickej atmosfére zápasov odohrávajúcich sa v Rusku v predvečer Októbrovej socialistickej revolúcie. Keď sa ako zajatec v krasnojarskom tábore zoznámil s marxizmom a pridal sa na stranu sovietskej revolúcie a sovietskej moci, podmanil si ho marxizmus predovšetkým svojím politickým obsahom. Čoskoro však, učiac sa od klasikov, pochopil mnohostrannosť marxizmu-leninizmu, jeho jednotu i diferencovanosť. Pritom dušu marxizmu, neodmysliteľnú teoretickú zbraň nielen v boji o víťazstvo socializmu, ale i v prax budovania socializmu, našiel vo filozofii marxizmu, v dialektickom a historickom materializme. Už vtedy poznal vzájomnú spätosť socializmu s vedou a najmä s marxistickou filozofiou. Otázka vedeckého budovania socializmu a tvorivého rozvíjania marxizmu splynula mu od začiatku v jednu základnú požiadavku, v požiadavku jednoty teórie a praxe.

T tejto požiadavke sa sám vždy usiloval urobiť zadosť. Popri svojom učiteľskom zamestnaní na zastrčenej škole chudobných Kysúc neúnavne študoval diela Marxa, Engelsa a najmä Lenina. Intenzívne si sústreďoval filozofické a ekonomické znalosti a v neustálom kontakte so sovietskou filozofickou tvorbou vyrástol už v prvých desaťročiach prvej republiky vo významnú mysliteľskú osobnosť. Robil to nie z čisto *l'art pour l'art*istickeho záujmu o filozofiu, ale predovšetkým v úsilí pozdvihnúť vec socializmu, potreby robotníckej triedy a politiky strany v Československu na úroveň vyspelej dialektikomaterialistickej teórie a na výšku medzinárodného robotníckeho hnutia.

Od roku 1929 začínali sa systematicky zjavovať pod rôznymi kryciami menami a v rôznych časopisoch jeho články, ktoré prinášali prenikavé analýzy dôležitých teoretických a politických problémov. Tematicky sa tieto Szántóove práce týkali základných otázok marxistickej filozofie, marxistickej dialektickej metódy, otázok triednosti filozofie a vedy, problémov filozofie prírodných vied a aktuálnych sociálnopolitických otázok. Neskôršie, najmä po roku 1945 venuje sa popri otázkach, ktoré vyplynuli z vážnych politických premien v našej vlasti, problematike politickej ekonómie, historického materializmu a marxistickej gnozeológie. Možnosť sústrediť sa plnšie a cielavedomejšie na ich teoretickú analýzu sa mu naskytila po vzniku ČSAV a SAV. Za svoju záslužnú dlhoročnú prácu na kultúrno-ideovom poli bol mienovaný členom SAV, neskôršie i ČSAV a čoskoro nato doktorom filozofických vied. Zintenzívnila sa jeho práca s Filozofickým ústavom SAV a od roku 1958 je jeho riaditeľom.

Ani v tomto „akademickom“ období nespreneveril sa Ladislav Szántó svojej koncepcii vedeckej práce, ktorá znamenala pre neho vždy jednotu teórie a praxe. Vážne a prísne sa hlási o slovo v obrodnom procese, ktorý nastal v marxistickej filozofii po XX. sjazde KSSS. Ako svedok i účastník bojov o víťazstvo socializmu a marxizmu v socialistickom svete vidí priamo znútra nielen mnohé očividné chyby, ku ktorým došlo v praxi obdobia kultu osobnosti, ale i nedostatočnosť teoretického rozpracovania mnohých otázok na pôde marxizmu.

Všetky Szántóove práce majú zásadný ideový význam. Ich hlavnou črtou a súčasne prednosťou, ktorá ho uchránila aj v časoch dogmatizmu od nebezpečenstva metafyziky a povrchného vulgarizmu, je snaha vidieť veci a javy v ich neustálom pohybe a v dialekticky protirečivom vývine. Dialektika nie je pre neho „flatus vocis“ — prázdny pojem — ale je metódou adekvátneho zmocňovania sa pohybov a procesov v samej prírodnej a spoločenskej skutočnosti, je odrazom samej povahy bytia a života. Preto nepovažuje marxizmus za sumu hotových právd a poučiek, ale za návod, ako hľadať pravdu a nájsť možnosť realizácie tejto pravdy v konkrétnom živote a politickej praxi.

Pekným dokladom týchto jeho teoretických postulátov je aj činnosť posledných rokov. Bojuje perom i širšou výchovnou prácou vo Filozofickom ústave SAV za rehabilitáciu marxisticko-leninského ducha v našom ideologickom živote a za leninské normy práce v našej politike. Najzávažnejším argumentom za tento očistný proces je mu pritom opäť potreba uvoľniť prekážky z cesty správneho myslenia, poznania a konania človeka a za nápravu stavu v ľudskej spoločnosti. Tak manifestuje L. Szántó svoju solidaritu so všetkými marxistickými filozofmi, ktorí v socializme a komunizme vidia predovšetkým cieľ urobiť šťastným človeka, dať možnosť rozvoju jeho bytostných síl a zabrániť mrzačeniu jeho ľudského sebavedomia.

Je to azda i preto, že Ladislav Szántó je sám dobrý človek, že má vlastnosti vyspelého a pritom kolektívu oddaného individua. Jeho spolupracovníci si vysoko ctia také vlastnosti ako česťnosť, otvorenosť, kritičnosť, no pritom i zhovievavé porozumenie a ochota — životom skúseného komunistu — pomôcť a poradiť.

Do ďalších rokov života želáme mu veľa zdravia a síl kráčať po tejto ceste a vydať ešte veľa plodov svojho zrelého mysliteľského talentu.